

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"

**Samarqand Iqtisodiyot va servis
instituti rektori M.E.Po'latov**

2024 yil " " "

Ro'yxatga olindi: _____

2024 yil " " "

KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGI FANIDAN

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	300 000	- Ijtimoiy tanlov, jurnalistika va axborot
Ta'lim sohasi:	310 000	- Ijtimoiy va xulq-atvorga mansub fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	60310100	- Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)
	60310400	- Iqtisodiy xavfsizlik

Fan/modul kodi ECOSEC16		O'quv yili 2024-2025	Semester 6	Kreditlar 6
Fan/modul turi Umumkasbiy		Ta'lim titi O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami (soat)
	Iqtisodiyot nazariyasi	90	90	180
<p align="center">I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad - Talabalarda iqtisodiy xavf mazmun-mohiyati, korxonani moliyalashtirish manbalari, investitsiyalarni jalb etish shakllari, davlat tomonidan nazorat qilinishi kerak bo'lgan jihatlari, jamiyat va shaxsning muxim xayotiy manfaatlarini tan olgan holda mamlakat iqtisodiy va xizmatlar xavfsizligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari bo'yicha yo'nalishiga mos bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifalari – talabalarni nazariy bilimlar, iqtisodiy mushohada qilish usullari bilan qurollantirish, iqtisodiy hodisa va jarayonlar mazmunini mantiqiy mushohada qilish uchun zarur bo'lgan uslubiy yondashuvlarni egallashga ko'maklashish, malakali kadrlar tayyorlashning zamonaviy talablaridan kelib chiqib, nazariy bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish, uning amaliy yo'nalishini mustahkamlash imkonini beradigan ilg'or o'qitish usullaridan foydalanish zaruratidan kelib chiqqan holda yaratilgan bo'lib, bu o'z hissasini qo'shadi. talabalarning iqtisodiy dunyoqarashi bo'yicha amaliy ko'nikmalarni hosil qilish.</p> <p align="center">II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p align="center">II. 1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p align="center">1-mavzu: Zamonaviy shartlarda korxona</p> <p>Har bir shaxsга xos bo'lgan jismoniy va biologik cheklorlar va erishish uchun jamoaviy sa'y-harakatlarni talab qiladigan maqsadlar odamlarni korxonalar ichida tashkil qilish va o'zaro munosabatlarga undaydi. Korxonalar muammolarini kompleks hal etish manfaatlarini ularning elementlariga ikki tomonlama xarakterdagi obyektlarni kiritishini hisobga olishni talab qiladi. Bir tomondan, bular korxonaning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishini belgilovchi omillar (shaxslar o'z qobiliyatlari, qiziqishlari va tayyorgarligi, vakolat va majburiyatlarning taqsimlanishi, norasmiy munosabatlar, axborot oqimlari).</p> <p align="center">2-mavzu: Korxonaning iqtisodiy xavfsizligi tushunchasi</p> <p>Korxonaning (firmaning) iqtisodiy xavfsizligi - bu korxona tuzilmasi va faoliyatining muhim tarkibiy qismlari istalmagan o'zgarishlardan yuqori darajada himoyalanganligi bilan tavsiflangan xo'jalik yurituvchi subyektning holati. Yuqoridagilarning aksariyatini bitta yondashuv birlashtiradi "iqtisodiy xavfsizlik" atamasi "tahdid, xavf, istalmagan o'zgarishlar, kutilmagan holatlar" tushunchasini belgilaydi. Amaliy faoliyat uchun iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha harakatlarni rejalashtirish haqiqatan ham samarali va samarali bo'lishi uchun tahdidlarning paydo bo'lishini oldindan bilish tavsiya etiladi.</p> <p align="center">3-mavzu: Korxona iqtisodiy xavfsizligi ko'rsatmalari va tuzishlari</p> <p>Korxonaning iqtisodiy xavfsizligi darajasi uning xizmatlari tahdidlarning oldini olish va iqtisodiy xavfsizlikning turli jihatlarga salbiy ta'sirlardan zararini bartaraf etishga</p>				

qanchalik samarali harakat qilishiga bog'liq. Tashkilotlar va korxonalar uchun iqtisodiy xavfsizlikning funksional tarkibiy qismlarida yuzaga keladigan xavf va tahdidlarni o'z vaqtida aniqlash imkonini beruvchi ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish O'zbekistonda islohotlarni chuqurlashtirish va iqtisodiyotni erkinlashtirishning asosiy yo'nalishlari.

4-mavzu: Korxona (firma) iqtisodiy xavfsizligi

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxona yagona milliy iqtisodiyotning uzviy tarkibiy qismi va ayni paytda, iqtisodiy jihatdan alohida bo'g'ini hisoblanadi. Korxona o'z faoliyatini o'zini-o'zi boshqarish, o'z xarajatlarini o'zi qoplashi asosida foyda (daromad) olish maqsadida yuritadigan birlamchi xo'jalik subyektidir. Korxonalar ishlab chiqarish, savdo, tijorat-vositachilik, transport, sug'urta, bank, injiniring, moliyaviy investitsiya, ilmiy-tadqiqot, innovatsiya va turli xizmatlar ko'rsatish sohalarida faoliyatlari o'rganilgan.

5-mavzu: Noaniqlik va xavf shartlarida korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash

Mintaqaviy siyosiy tavakkalchilik deganda tadbirkor firmalar faoliyatiga ta'sir etuvchi muayyan mintaqadagi siyosiy vaziyatning beqarorligi tushuniladi; xususan, bu ma'lum bir mintaqadagi harbiy harakatlar tufayli yo'qotishlar ehtimoli, shuningdek, mintaqaviy hukumatlarning tadbirkorlik faoliyatiga aralashish cheklash yo'llari va bosqichlari.

6-mavzu: Korxonaning moliyaviy ta'minoti

Korxonaning moliyaviy xavfsizligini korxonaning rentabelligi va rentabelligining moliyaviy ko'rsatkichlarining eng yaxshi qiymatlarida ifodalangan korxonaning korporativ resurslaridan eng samarali foydalanish holati, asosiy va asosiy resurslardan foydalanish sifati sifatida ta'rillanishi mumkin. Korxonaning aylanma mablag'lari, uning kapitalining tarkibi, qimmatli qog'ozlar bo'yicha dividendlar to'lash stavkasi, shuningdek, uning qimmatli qog'ozlari qiymatining valyuta kursi korxonaning joriy moliyaviy-iqtisodiy holati va uning texnologik istiqbollarning sintetik ko'rsatkichi sifatida, va moliyaviy rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash.

7-mavzu: Korxona iqtisodiyot xavfsizligi tizimida intellektual va kodlar xavfsizligi

Axborot texnologiyalariga asoslangan postindustrial jamiyatga o'tish bilan inson kapitali sifatiga bo'lgan talablarning keskin ortishi kuzatilmoqda. Uning intellektual tarmog'i yetakchi o'rinni egallaydi va insoniyat jamiyatining barcha darajalarida muhim ahamiyatga ega. Intellektual kapital alohida firmalarning muvaffaqiyati yoki muvaffaqiyatsizligini belgilovchi omilga aylanadi, u o'zini ilmiy-texnikaviy taraqqiyotning generatori sifatida to'liq namoyon qiladi. Milliy iqtisodiyotning strukturasi o'zgartiradi, bunda ishlab chiqarishning o'zi bosim ostida fonga suriladi, moddiy ishlab chiqarishda mehnat unumdorligining o'sishini belgilovchi ilmiy va xizmat ko'rsatish sohalarini tartibga solishda davlatning roli.

8-mavzu: Korxona iqtisodiyot xavfsizligini texnik-texnologik tarkibi

Texnik-texnologik tarkibi keng ma'noda har qanday faoliyat sohasida qo'llaniladigan usullar, jarayonlar va materiallar majmumi, shuningdek, texnik ishlab chiqarish usullarining ilmiy tavsifini anglatadi. Tor ma'noda, bu fan, texnikaning hozirgi rivojlanish darajasi bilan belgilanadigan nominal sifat va maqbul xarajatlarga ega mahsulotni ishlab chiqarish, texnik xizmat ko'rsatish, ta'mirlash va (yoki) foydalanishga qaratilgan tashkiliy chora-tadbirlar, operatsiyalar va texnikalar majmuidir va umuman jamiyat holatini yaxshilash choralari.

9-mavzu: Korxonaning iqtisodiyot xavfsizligining axborot tarkibi

Korxonaning texnologik faoliyati sohasidagi ilmiy-texnikaviy jarayonning rivojlanish

tendentsiyalarini, mamlakatdagi va jahondagi iqtisodiy va siyosiy jarayonlarni, ushbu biznes bilan bog'liq boshqa jarayonlarni, shuningdek, korxona uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlarni prognozlash. O'z faoliyatining barcha sohalarida, masalan, moliyaviy prognozlar, ishlab chiqarish obyektlarining prognozlari va ma'lum bir korxonaning texnologik rivojlanishiga erishish bo'yicha yondashuv.

10-mavzu: Korxona iqtisodiyot xavfsizligini kuch tarmoqi

Bu aktivlar va xodimlarni noqonuniy xatti-harakatlardan va boshqa tashqi va ichki tahdidlardan himoya qilish holati. Jismoniy himoyaning asosiy yo'nalishlari - tashkiliy chora-tadbirlar, texnik va muhandislik muhofaza qilish tizimlari, shuningdek, jismoniy xavfsizlik kuchlari. Korxonaning iqtisodiy xavfsizligining energiya tarmog'ini ta'minlash doirasida hal qilinadigan vazifalarga xodimlarning jismoniy xavfsizligi, mulk xavfsizligi, axborot xavfsizligi va qulay tashqi biznes muhiti iqtisodiy tabiati va xavflarni bartaraf qilish yo'llari.

11-mavzu: Korxona iqtisodiyot xavfsizligining huquqiy nazariyasi

Korxonaning iqtisodiy xavfsizligining siyosiy va huquqiy tarkibiy qismining mohiyati faoliyatni samarali va har tomonlama huquqiy qo'llab-quvvatlash, korporativ resurslarning xarajatlarini optimallashtirishda amaldagi qonunchilikning barcha jihatlariga qat'iy rioya qilishdan iborat. Siyosiy va huquqiy xavfsizlikni tegishli xizmatlarning faol ishlashi bilan ta'minlash mumkinligi aniqlash.

12-mavzu: Korxona iqtisodiyoti xavfsizligining ekologik funksional tarmog'i

Jahon iqtisodiyotining zamonaviy (texnogen) tipidagi ekologik va iqtisodiy rivojlanishining xarakterli xususiyatlari quyidagilardir: qayta tiklanmaydigan tabiiy resurslardan tez, kamayuvchi foydalanish va qayta tiklanadigan manbalardan ortiqcha foydalanish, sezilarli tashqi ta'sirlar (tashqi salbiy ta'sirlar) va boshqalar. mavjud vaziyatni ekologik xavf sifatida aniqlash mumkin. Umumiy qabul qilingan ma'noda ekologik xavf - bu nazoratsiz iqtisodiy rivojlanish, qoloq texnologiya, tabiiy ofatlar va texnogen avariya natijasida odamlar, o'simliklar va hayvonlarning yashash joylarining to'liq yoki qisman vayron bo'lish ehtimoli tirik tizimlarning yashash sharoitlariga moslashuvi buzilishi to'g'risida.

13-mavzu: Korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda davlatning o'rni

Davlatning iqtisodiy xavfsizligi - bu davlatning mavjud tashqi sharoitlarda o'z maqsadlariga erishish uchun normal faoliyat ko'rsatish qobiliyati va ularning ma'lum chegaralarda o'zgarishi bilan tavsiflangan holati. Oddiy deganda biz davlatning mavjud tashqi sharoitda o'z maqsadlariga optimal tarzda yoki unga ancha yaqin bo'lishini ta'minlaydigan faoliyat ko'rsatishini tushunamiz. Tahdid - bu hodisa, harakat yoki harakatsizlikning rivojlanishi, buning natijasida davlatning normal faoliyatini buzish va uning maqsadlariga erisha olmaslik ehtimoli paydo bo'ladi yoki ehtimolini oshiradi, davlatga har qanday turdagi zarar etkazadi.

14-mavzu: Xufyona iqtisodiyot: mohiyati va kelib chiqish sabablari va bartaraf etish yo'llari

Xufyona iqtisodiyotga bo'lgan kompleks yondashuv uni quyidagicha ta'riflash imkonini beradi. Xufyona iqtisodiyot bozor xo'jaligining obyektiv va doimo mavjud bo'luvchi tizimi bo'lib, uning doirasida xo'jalik yurituvchi subyektlar nohalol raqobat usullari orqali iqtisodiy manfaat olishga harakat qiladilar, ya'ni, o'z tashabbuslari yoki tashqi shart-sharoitlar ta'sirida qonunga, ish yuritish etikasiga, biznes bilan hokimiyat o'rtasidagi o'yin qoidalarini o'rganish.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar:

1. Korxona xo'jalik yurituvchi subyekt sifatida;
2. Korxonani tashkil etish tartibi;
3. Korxonaning iqtisodiy xavfsizligining mohiyati;
4. Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar;
5. Korxona (firma) xavfsizligini ta'minlashning maqsadi, vazifalari va tamoyillari;
6. Risklarni sifatli baholash usullari;
7. Korxonaning moliyaviy manfaatlariga tahdidlar;
8. Foyda va rentabellik ko'rsatkichlari. Tadbirkorlik subyekting bankrotligi ta'rif;
9. Korxona xodimlari xavfsizligining xavf omillari va ko'rsatkichlari;
10. Xodimni ishdan bo'shatishda korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash;
11. Korxonaning texnik va texnologik xavfsizligini ta'minlash;
12. Tijorat siri;
13. Iqtisodiy xavfsizlikning kuch tarmog'ini ta'minlash vositalari;
14. Pandemiya davrida korxona xavfsizligini huquqiy tartibga solish;
15. Korxonaning ekologik xavfsizligi;
16. Iqtisodiyotni tartibga solish va korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash usullari;
17. Korxonalarning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini jinoiylashtirishni davlat tomonidan bostirish.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akademik guruhga alohida o'tiladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tiladi. "Keys - stadi" texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko'rgazmali materiallar va axborotlar multimedia qurilmalari yordamida uzatiladi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

1. Korxona faoliyatida texnologiyani boshqarish tizimining tutgan o'rni. Korxonaning iqtisodiy xavfsizligini rivojlantirish yo'llari;
2. Korxona xo'jalik yurituvchi subyekt sifatida;
3. Korxona faoliyatini jadallashtirish sharoitida xavf-xatarlarni kamaytirish usullaridan foydalanish;
4. Korxonaning iqtisodiy xavfsizligiga xavf va tahdidlar;
5. Boshqaruv jarayonini tashkil etishda xatarlarning o'ziga xos ahamiyati;
6. Risk sharoitida boshqaruv qarorlari va ularni ishlab chiqish;
7. Korxona (firma)ning xavfsizlik xizmati;
8. Xatarlarni miqdoriy baholash usullari;
9. Korxonaning moliyaviy xavfsizligi ko'rsatkichlari usullari;
10. Xavfsizlikni o'lchash usullari;
11. Axborot xavfsizlikni tartibga soluvchi asosiy huquqiy-me'yoriy hujjatlarning tarkibi;
12. Korxona xodimlari xavfsizligining xavf omillari;
13. Ishga qabul qilish paytida xodimlarning xavfsizligini ta'minlash;
14. Korxonaning texnik va texnologik xavfsizligini ta'minlash;
15. Kriptografiyaning tarixi;
16. Axborot xavfsizligi auditi;
17. Korxonaning iqtisodiy xavfsizligining axborot tarmog'ining ta'minlashdagi o'rni;
18. Identifikatsiya, autentifikatsiya va avtorizatsiya;
19. Axborot xavfsizligini baholash;
20. Parolli avtorizatsiya;
21. Axborot xavfsizligini aniqlash tizimlari;

	<p>22. Axborot xavfsizligini himoya qilish tizimiga qo'yiladigan talablar;</p> <p>23. Iqtisodiy xavfsizlikning kuch tarmog'ini;</p> <p>24. Maxfiy ma'lumotlarning turlari;</p> <p>25. Axborot manbalarining maxfiyligiga tahdid;</p> <p>26. Simsiz tarmoqlarda tahdid va zaifliklar;</p> <p>27. Simsiz tarmoqlardagi tahdidlar turkumlanishi;</p> <p>28. Korxonaning ekologik xavfsizligini ta'minlash qarshi kurash choralari;</p> <p>29. Davlatning axborot siyosati va uning shakllanishi.</p> <p>Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlanadi va uni taqdimot qiladi.</p>
4	<p>V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari</p> <p>Talaba bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Korxonaning iqtisodiy xavfsizligi" fanining vujudga kelishi va uning rivojlanishining asosiy yo'nalishlari haqida hamda ularning asosiy g'oyalari to'g'risida yaxshi tasavvurga ega bo'lishi kerak. Iqtisodiy hodisalar va jarayonlarning o'zaro aloqa va bog'liqligini, resurslarning cheklanganligini va aholi farovonligini oshirish maqsadida ulardan muqobil foydalanish usullarini bilishi lozim. (bilim) • iqtisodiy bilimlarning nazariy asoslarini, iqtisodiyotning asosiy tushunchalari va kategoriyalarini, iqtisodiy qonunlar va tamoyillarini o'rgatish hamda ularni amalda tadbiq yetish ko'nikmasini hosil qilishning nazariy va amaliy tomonlarini o'rganishga yo'naltirish bo'yicha nazariy bilimlarga ega bo'lishi; (ko'nikma) • iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tahlil qilish usullarini qo'llash; iqtisodiy qonunlarni, ilmiy tushunchalar (kategoriyalar)ni, iqtisodiy muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish ko'nikmalariga ega bo'lishi. (malaka)
5.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyilalar; • loyiha tahlili; • misol va masalalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
6.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazoratni muvaffaqiyatli topshirish.</p>
7.	<p>Asosiy adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Iqtisodiy xavfsizlik. O'quv qo'llanma. / Xalikova L.N., Iskandarov B.A. SamISI 2023 2. Korxona iqtisodiy xavfsizligi. O'quv qo'llanma. Xalikova L.N., Kamilova N.A., Ishankulova F.A., Ayubov I.I SamISI. 2024. 3. Mamatov A.A., Abulqosimov X.P., Mamatov S.A., Saidgaziyeva S.Sh. Iqtisodiy aytish. Darslik. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Jamoat 2 universiteti, 202.- 731 bet. 4. I.S.Xotamov, M.K.Olimov, A.J.Ismoilov "Iqtisodiy" O'quv qo'llanma. Toshkent: Iqtisodiyot, 2019 yil. 200 bet.
<p>QO'SHIMCHA ADABIYOTLAR</p> <p>1. Iqtisodiy xavfsizlik: darslik / M.A. Gundorova; Vladimir. davlat un-t im.</p>	

	<p>A.G. va N.G.Stoletovlar. - Vladimir: VIGU nashriyoti, 2020. - 207 p.</p> <p>2. Abulqosimov X.P. Iqtisodiy hafsizlik: Nazaria va amaliy. Ukuv ishlatish. - T.: Noshirlik fidushi, 2019 - 620 garov.</p> <p>3. Abulqosimov X.G., Rasulov T.S. va b. Mamlakat iqtisodiy havfsizligi va rakobatbardoshligini ta'minlashning barqaror yunalishlari. Monografiya. - T.: "Innovation rivozhlanish nashriyot - matbaa uyi". 2019. - 395 6.</p> <p>4. Kovalyov A.A. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash strategiyasi. Darslik - Sankt-Peterburg: Konovalova A.M. nashriyoti, 2019-188s.</p> <p>5. Iqtisodiy xavfsizlik: universitetlar uchun darslik / umumiy. Ed. L.P.Goncharova - 2-nashr, qayta ko'rib chiqilgan. va qo'shimcha - M.: Yurayt nashriyoti, 2018.- 340s.</p> <p>6. Kuznetsova E.I. Iqtisodiy xavfsizlik: universitetlar uchun darslik va seminar / E.I. Kuznetsova. - M.: Yurayt nashriyoti, 2019-294 b.</p>
8.	Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.
9.	<p>Fan/modul uchun mas'ul: Ayubov Ilyosxon Ilxomovich - "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrasi dotsenti</p> <p>Taqrizchilar:</p>
10.	<p>1. Mamadaliyev B.T. – Samarqand shahar hokimligi moliya bo'limi boshlig'i.</p> <p>2. Shakarov A.B. – SamISI "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrasi dotsenti</p>

Mazkur Fan dasturi institut o'quv-uslubiy Kengashining 2024 yil _____ avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ _____)

Mazkur Fan dasturi "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrasining 2024 yil _____ avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.